

УДК 327(477) «2014/2020»

DOI 10.32782/2307-7778/2023.1.7

**Павло ПРОХОВНИК***ад'юнкт Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, вул. Героїв Майдану 32, м. Львів, Україна, 79012 (prohovnik100786@ukr.net)***Pavlo PROKHOVNYK***Adjunct of the National army academy named after Hetman Petro Sagaidachny, street Heroiv Maidanu 32, Lviv, Ukraine, 79012 (prohovnik100786@ukr.net)*ORCID: <https://orcid.org/000-001-7278-9184>

### МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНА – НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

**Анотація.** *Мета дослідження* – в даній статті проаналізовано історичний аспект становлення законодавства України у сфері міжнародного військового співробітництва, імплементацію міжнародних договорів різного рівня в національному законодавстві України. **Методологія дослідження** базується на принципах історизму та науковості, використовуються загальнонаукові та спеціально-історичні методи дослідження. **Наукова новизна** полягає у тому, що головний акцент зроблено на реалізації міжнародного військового співробітництва України з іноземними державами і міжнародними організаціями в умовах ведення гібридної війни Російської Федерації проти України. **Висновки.** Співробітництво України з Альянсом ґрунтується на змістовній правовій базі, закладеній наприкінці 20 століття. В умовах агресії Російської Федерації українською владою у військово-політичній сфері здійснено серію практичних заходів, які сприяли ефективній протидії російській агресії. Серед них: відмова від позаблокового статусу, закріплення євроатлантичного вектору розвитку держави в Конституції України, ухвалення нової Стратегії національної безпеки України, Воєнної доктрини, інших законодавчих та нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про національну безпеку». Таким чином сформовано стратегічний фундамент для реформ та суттєвого зближення України з НАТО.

**Ключові слова:** НАТО, Україна, співробітництво.

### INTERNATIONAL COOPERATION UKRAINE – NATO IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: REGULATORY FRAMEWORK

**Abstract.** *The purpose of the study* - this article analyzes the historical aspect of the legislation of Ukraine in the field of international military cooperation, the implementation of international treaties of various levels in the national legislation of Ukraine. The research methodology is based on the principles of historicism and scientificity, general and special-historical research methods are used. The scientific novelty is that the main emphasis is on the implementation of international military cooperation of Ukraine with foreign states and international organizations in the context of the hybrid war of the Russian Federation against Ukraine. **Conclusions.** Ukraine's cooperation with the Alliance is based on a meaningful legal framework established at the end of the 20th century. In the conditions of the aggression of the Russian Federation, the Ukrainian authorities took a series of practical measures in the military-political sphere, which contributed to the effective counteraction to the Russian aggression. Among them: renunciation of non-aligned status, consolidation of the Euro-Atlantic vector of state development in the Constitution of Ukraine, adoption of a new National Security Strategy of Ukraine, Military Doctrine, other laws and regulations, including the Law of Ukraine "On National Security". Thus, a strategic foundation for reforms and substantial rapprochement of Ukraine with NATO was formed.

**Key words:** NATO, Ukraine, cooperation.

Правові підстави партнерства України та НАТО були закладені на початку 1990-х років, де-факто, з часу відродження незалежності нашої держави. Співпрацю України й НАТО, де-юре, започатковано 8 лютого 1994 р. – Україна підписала рамковий документ програми

НАТО «Партнерство заради миру». Згодом, 9 липня 1997 р. в рамках саміту НАТО в Мадриді (Іспанія) глави держав та урядів країн-членів НАТО та Президент України Л. Кучма підписали «Хартію про особливе партнерство між Україною та НАТО» (Khartiia pro osoblyve partnerstvo).

Підписання рамкового документу програми НАТО «Партнерство заради миру» (1994 р.) та «Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО» (1997 р.) дозволило Українській державі вийти на якісно вищий рівень співпраці з Північноатлантичним альянсом, що підтверджується конкретними цифрами: у 1994 – 1999 рр. проведено близько 600 заходів у рамках програми «Партнерство заради миру», в яких узяли участь понад 5000 представників України. Відповідно до двосторонніх угод та програм НАТО, українським ученим надано близько 500 наукових стипендій та грантів, понад 700 – одержали фінансову підтримку для участі в семінарах та ін. заходах. На різноманітних курсах НАТО пройшли підготовку понад 800 представників України, а в миротворчих операціях під егідою НАТО (IFOR, SFOR, KFOR) узяли участь близько 6000 українських військовослужбовців (Poliakov L., 2020).

Під час Вашингтонського саміту НАТО (1999 р.) ухвалено низку надзвичайно важливих документів, серед яких особливе місце займають Декларація глав держав та урядів саміту Комісії Україна – НАТО, План дій щодо членства в НАТО, Програма військового розвитку Альянсу, Вашингтонська декларація ПАР та нова Стратегічна концепція НАТО. У підсумкових документах саміту зазначено, що «Україна посідає особливе місце в євроатлантичному середовищі безпеки і є важливим і цінним партнером у сприянні стабільності і спільним демократичним цінностям» (Vzaiemovidnosynu Ukrainy z NATO).

Проросійський вектор зовнішньої політики Президента України В. Януковича унеможливив конструктивну співпрацю України й НАТО. У цей же період залишилися нереалізованими чимало законодавчих та нормативно-правових актів, які були покликані гармонізувати відносини України з НАТО. Серед них, зокрема, Укази Президента України «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році» від 10.12.2010 р. (Pro vyklyky ta zahrozy) та «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України» від 28.12.2010 р. (Pro zakhody).

Хоча навіть у цей період (2010 – 2013 рр.) представники країн Альянсу дали позитивну оцінку взаємовигідному практичному співробітництву та політичному діалогу Україна – НАТО. Окремо відзначався внесок України в операції з підтримання миру та безпеки під проводом Альянсу. Наголошувалося на готовності й надалі надавати сприяння та підтримку у реформуванні та розбудові української держави, яка є запорукою стабільності та безпеки на євроатлантичному просторі (Etapy rozvytku Komisii).

Відзначимо, що у 2012 р. на підставі Імплементативної угоди між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування (NAMSO) укладено тристоронні договори на утилізацію 6 тис. тонн боєприпасів і 104 тис. од. стрілецької зброї. Виконання заходів з утилізації боєприпасів та легкого озброєння і стрілецької зброї розпочато 19 квітня 2012 р. (Mizhnarodne spivrobitnytstvo, 2013, р. 49)

Іншим форматом співробітництва з Альянсом стала Індивідуальна програма партнерства між Україною і НАТО, у рамках якої більше 100 представників Збройних Сил України взяли участь у 70 заходах. У 2013 р. розпочалася інтенсивна фаза реалізації проекту щодо удосконалення системи військової освіти (DEEP). Затверджено відповідну Дорожню карту реалізації проекту в Україні на 2013 – 2016 рр. (Partnerstvo z NATO, 2014, р. 56).

Характеризуючи сучасні відносини Україна – НАТО крізь призму нормативно-правової бази зауважимо, що військова співпраця з Альянсом регламентується і здійснюється відповідно до вимог Річних національних програм співробітництва Україна – НАТО, дворічних Робочих планів Військового комітету Україна – НАТО та його щорічних Імплементативних програм, а також Індивідуальної програми партнерства між Україною і НАТО

(з кінця 2011 р. – «Меню партнерства») у рамках Програми «Партнерство заради миру» та інших ініціатив Альянсу (Spivrobitnytstvo u sferi). Не менш важливе значення мають Державні програми, які стосуються впровадження новітніх зразків бойової техніки та озброєння.

Після початку російсько-української війни, відповідно до ст. 15 Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО (1997 р.), 2 березня 2014 р. відбулося екстрене засідання Комісії Україна – НАТО (штаб-квартира НАТО, м. Брюссель) (V Briusseli vidbulosia). Представники держав-членів Альянсу висловили одностайну підтримку незалежності, державного суверенітету України; надали високу оцінку зваженим діям української влади в кризовій ситуації; засудили дії РФ на території нашої держави, визнали їх порушенням норм міжнародного права (Etapy rozvytku Komisii). Тоді ж, керівництвом держави прийняте рішення про повне припинення військово-технічної співпраці з Росією як країною-агресором, а також відмовилася від позаблокового статусу і законодавчо визначила намір вступити до ЄС і НАТО (Viiskova uevrointehratsiia).

У рамках Саміту НАТО в Уельсі 4 вересня 2014 р., за участю Президента України П. Порошенка відбулося засідання Комісії Україна – НАТО (Na samiti NATO). Під час заходу надано оцінку ролі України в підтриманні Євроатлантичної безпеки, визначено модальності подальшої взаємодії Україна-НАТО (Ukraina i NATO). За результатами роботи Комісії ухвалена Спільна заява Комісії Україна – НАТО на рівні глав держав та урядів, в якій відображено найбільш важливі політичні елементи рішень саміту КУН: підтвердження військової інтервенції РФ в Україну та факту участі регулярних підрозділів ЗС РФ у прямих військових операціях на території України; офіційне визнання того, що дії Росії є навмисними та мають серйозні наслідки для стабільності та безпеки всього Євроатлантичного простору; визнання факту підтримки Росією бойовиків у східній Україні; одностайна підтримка суверенітету та територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаних кордонів та категоричне невизнання і засудження анексії Росією АР Крим; заклик до РФ припинити підтримку бойовиків, вивести свої війська, припинити військову діяльність вздовж/через лінію кордону з Україною, розпочати змістовний діалог з українською владою (Deklaratsiia Uelskoho samitu).

Указом Президента України П. Порошенка від 24 вересня 2014 р. № 744/2014 уведено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 серпня 2014 р. «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності», яким визначено, що пріоритетним національним інтересом України у сфері зовнішньополітичної діяльності у 2014 та наступних роках є дальший розвиток відносин стратегічного партнерства України з США, ЄС та НАТО (Osoblyve partnerstvo Ukrainy). Відповідно, внесені зміни до ст. 6, 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» та ст. 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», згідно з якими, відновлено курс євроатлантичної інтеграції, а основними напрямками державної політики з питань національної безпеки і основними засадами зовнішньої політики України визначено поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації (Prezydent pidpysav Zakon).

У грудні 2014 р. проведено урочисту церемонію щодо підписання ЄС та Агенцією НАТО з забезпечення (NSPA) документа стосовно виділення Європейською Комісією коштів у сумі 1,8 млн. євро на знищення в Україні протипіхотних мін ПФМ-1 в рамках Трастового фонду НАТО/ПЗМ (Spivrobitnytstvo z YeS, 2015, р. 62). «НАТО та окремі держави-члени НАТО продовжуватимуть підтримувати Україну – оскільки ми твердо віримо, що незалежна, суверенна та стабільна Україна, віддана демократії та верховенству права, є ключем до євроатлантичної безпеки», – відзначав голова Військового комітету НАТО, генерал П. Павел (Nezalezhna demokratychna Ukraina).

Водночас у 2015 р. підписано рамкову Адміністративну угоду між Міноборони та Європейським оборонним агентством. Це дозволило створити юридичні підстави для практичного співробітництва з країнами-членами ЄС, а також для регулярної участі представників України у програмах і проектах Агентства. Україна також збільшила витрати на оборону і, відповідно, на розробку і закупівлю озброєнь. Водночас отримати потрібні зразки озброєнь не завжди вдавалося з політичних причин. «Росія застосовувала усі доступні важелі – погрози, шантаж, підкуп – щоб не допустити зміцнення українських збройних сил. Проявів такої практики «неоголошених обмежень» для України було достатньо, зокрема і з боку країн ЄС», – відзначали експерти (Viiskova uevrointehratsiia).

Для допомоги Україні у реформуванні Збройних Сил України, вирішенні нагальних питань, пов'язаних із наслідками збройної агресії Російської Федерації, у 2015 р. НАТО розпочала практичну реалізацію проектів щодо зміцнення обороноздатності держави за підтримки Трестових фондів, а саме: модернізації системи зв'язку та автоматизації управління військами; розвитку систем логістики та стандартизації; зі створення системи зміни військової кар'єри на професійну цивільну; з фізичної реабілітації (протезування) військовослужбовців, поранених в антитерористичній операції; з розвитку системи кібернетичного захисту. Створено необхідну нормативно-правову базу – підписано відповідні міжнародні договори, які ратифіковані Верховною Радою України, а також імплементаційні угоди на їх виконання (Spivrobotnytstvo z NATO, 2016, p. 77).

Важливим етапом співробітництва Україна – НАТО стало затвердження Комплексного пакету допомоги для України (КПД) главами держав та урядів держав-членів Північноатлантичного альянсу під час Саміту НАТО у Варшаві 9 липня 2016 р. КПД мав на меті зміцнити, розширити і систематизувати підтримку України з боку НАТО, забезпечити спроможність України гарантувати свою безпеку (Spivrobotnytstvo z NATO, 2017, p. 88).

Сьогодні правові засади співпраці України з НАТО відображені у Державній програмі розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року. Цей документ визначає п'ять стратегічних цілей розвитку на основі прийнятих у НАТО принципів і стандартів. Перша – це розвиток системи управління Збройних Сил. Друга – удосконалення системи оборонного планування, запровадження в Збройних Силах прозорого та ефективного управління ресурсами. Третя – набуття спроможностей Збройних Сил України для гарантованої відсічі збройній агресії, оборони держави та участі в підтриманні миру і міжнародної безпеки. Четверта – створення єдиної системи логістики та удосконалення системи медичного забезпечення Збройних Сил. П'ята, стратегічна мета – професіоналізація та створення необхідного військового резерву Збройних Сил України (Zbroini syly Ukrainy).

Державна програма окреслює конкретні терміни для його реалізації. Головною метою цих зусиль є набуття Збройними Силами України спроможностей для найефективнішого реагування на загрози національній безпеці у воєнній сфері, оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, а також досягненні євроатлантичних стандартів та критеріїв, необхідних для набуття членства в НАТО [8].

Відповідно до Імплементаційної програми Робочого плану Військового комітету Україна – НАТО на 2015 – 2016 рр. та Індивідуальної програми партнерства України з НАТО у 2015 р., які були основними механізмами досягнення необхідного рівня взаємосумісності з НАТО, затверджено План виконання основних заходів щодо переходу Збройних Сил України на стандарти НАТО на період до 2020 року (Spivrobotnytstvo z NATO, 2016, p. 77). Цей документ передбачав, що до окресленого періоду Україна повинна провести реформи в оборонному відомстві та «зробити українську армію сумісною з арміями країн Альянсу» (Tekhnichnu sumisnist).

Згодом, 16 грудня 2015 р. помічник Генерального секретаря з оборонних інвестицій П. Орой і перший заступник секретаря Ради національної безпеки і оборони України О. Гладковський підписали Дорожню карту військово-технічного співробітництва між НАТО і Україною. Основні пріоритети: співпраця в галузі стандартизації і кодифікації; трансформація української оборонної промисловості; участь України в ініціативі НАТО «Розумна оборона»; поглиблення співпраці між НАТО і Україною в галузі військових науково-дослідних робіт тощо (NATO i Ukraina pidpysaly).

Одним з найбільш важливих підсумків практичної взаємодії України та НАТО у 2016 р. стало завершення Комплексного огляду сектору безпеки і оборони, схвалення Концепції розвитку сектору безпеки і оборони та Стратегічного оборонного бюлетеня України, розробленого за підтримки експертів Альянсу. Так, відповідно до Указу Президента України від 6 червня 2016 р. № 240/2016, введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони від 20 травня 2016 р. «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» (т.зв. «Дорожня карта оборонної реформи в Україні») (Rishennia RNBO). Метою оборонної реформи проголошувалося набуття і підтримання Збройними Силами України та іншими складовими сил оборони необхідного рівня бойової готовності та здатності до виконання завдань оборони держави (оборонних спроможностей), ефективного реагування на воєнні загрози й воєнно-політичні виклики, що виникають, підвищення рівня оперативної сумісності ЗСУ та інших військових формувань з підрозділами збройних сил держав – членів НАТО та ЄС щодо виконання спільних завдань у міжнародних операціях із підтримання миру та безпеки (Rishennia RNBO).

Надалі, Українська держава здійснила серію політико-правових заходів з метою приведення власних Збройних сил до стандартів НАТО. Зокрема голова парламенту А. Парубій підкреслював, що у цій сфері важливе значення надано Закону України «Про національну безпеку» як рамкового, що визначає реформу усього сектору безпеки. «...Ми твердо йдемо шляхом приведення українських сил безпеки і сектору безпеки до стандартів НАТО. Я впевнений, що наша співпраця зробить ще сильнішою співпрацю з НАТО», – зазначав А. Парубій (Ukraina vykonuie zavdannia). Водночас наголосимо, що розвиток Збройних Сил за західними стандартами та досягнення сумісності зі збройними силами держав – членів НАТО передбачені в новій редакції Воєнної доктрини України (Dlia shyshoho vuznannia).

Упродовж 2017 – 2018 рр. фахівці НАТО долучилися до розробки проекту Логістичної доктрини у ЗСУ, інших документів оборонної реформи (Dlia shyshoho vuznannia). Спільними зусиллями України та НАТО забезпечено виконання Державної програми розвитку Збройних Сил України на період до 2020 р., оптимізовано і впорядковано бюджетні програми Міністерства оборони України відповідно до практики розподілу видатків, яка прийнята в НАТО, та перехід до методу оборонного планування на основі спроможностей, який застосовується державами – членами Альянсу (Spivrobitnytstvo z NATO, 2018, p. 128). Окреслені заходи опрацьовані в межах діяльності Спільної робочої групи Україна – НАТО з питань воєнної реформи високого рівня (СРГВР) і механізму Процесу планування і оцінки сил (ППОС), а також дорадчої місії при Представництві НАТО в Україні (Spivpratsia z NATO, 2019, p. 140).

13 грудня 2018 р. укладено Імплементативну угоду між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання в рамках Трастового фонду з розмінування та протидії саморобним вибуховим пристроям. Також забезпечено перехід України на другий рівень участі у системі кодифікації НАТО, підключення до автоматизованої системи обміну даними (NMBS) та обмін даними з Агенцією НАТО з підтримки та постачання і державами-учасницями системи кодифікації НАТО. Водночас набрала чинності Угода між Урядом України та Організацією НАТО з підтримки та постачання про партнерство з підтримки спільного управління предметами постачання (Spivpratsia z NATO, 2019, p. 140).

Імплементативна угода дозволила розпочати практичну фазу реалізації спеціально створеного для допомоги Україні Трестового фонду НАТО із знешкодження вибухонебезпечних предметів та протидії саморобним вибуховим пристроям. Для реалізації проекту залучені Міністерство оборони України, Служба безпеки України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Національна поліція України, Національна гвардія України, Державна спеціальна служба транспорту, Державна прикордонна служба України.

У рамках проекту Трестового фонду НАТО заплановано: здійснити розробку нормативних документів із знешкодження вибухонебезпечних предметів та протидії саморобним вибуховим пристроям; досягти взаємосумісності залучених сил та засобів України з Альянсом; розвинути спроможності захисту цивільного населення від загроз саморобних вибухових пристроїв (V Briusseli pidpysano).

Аналізуючи рівень військово-політичного діалогу з Північноатлантичним альянсом, Президент України П. Порошенко відзначав, що «за підтримки НАТО ми досягли значного прогресу у розвитку українського потенціалу кібербезпеки. Що також у пріоритеті нашої співпраці. Очікуємо, започаткування нового проекту, спрямованого на посилення кіберзахисту виборчої інфраструктури України. Мова йде про інформаційну систему». Глава держав подякував Альянсу за підтримку в реалізації української програми реформ, яка допомагає Україні зміцнювати власні оборонні можливості. «Досягнення стандартів НАТО та повна взаємосумісність з Альянсом є основними завданнями реформування галузі безпеки та оборони України», – зауважив Президент (Praktychna spivpratsia Ukrainy).

Важливе значення у процесі гармонізації відносин Україна – НАТО відведено Указу Президента України «Про річні національні програми під егідою Комісії Україна – НАТО» (2018 р.). Документом затверджується Положення про розроблення річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО та оцінювання результатів їх виконання, повідомляє прес-центр глави держави. Відповідно до Указу Кабінет Міністрів України повинен щороку забезпечувати розроблення проектів річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО на відповідні роки згідно із Положенням та здійснює координацію діяльності центральних органів виконавчої влади та інших державних органів з виконання річних національних програм (Prezydent pidpysav Ukaz).

Реалізація Указу дозволила привести у відповідність до чинних нормативно-правових актів систему та механізм координації діяльності органів виконавчої влади у сфері євроатлантичної інтеграції, а також адаптувати цикл річних національних програм під егідою Комісії Україна-НАТО до критеріїв та стандартів, що застосовуються в Північноатлантичному альянсі (Prezydent pidpysav Ukaz).

«Незалежна, суверенна та стабільна Україна, яка твердо дотримується принципів демократії та верховенства права, є запорукою євроатлантичної безпеки. Ми твердо переконані в тому, що Україна має право самостійно вирішувати власне майбутнє та зовнішньополітичний курс. Зважаючи на переосмислення українських прагнень до членства в НАТО, ми керуємось нашими рішеннями на Бухарестському саміті та на наступних самітах», – йдеться у декларації саміту НАТО (2018 р.) (NATO pidtverdylo).

**Висновок.** Загалом підсумовуючи, відзначимо, що співпраця України з НАТО базується на достатньо ґрунтовній правовій базі, основи якої закладено на початку 1990-х рр. В умовах російсько-української війни українською владою у військово-політичній сфері здійснено серію практичних заходів, які сприяли ефективній протидії російській агресії. Серед останніх – відмова від позаблокового статусу, закріплення євроатлантичного вектору розвитку держави в Конституції України, ухвалення нової Стратегії національної безпеки України, Воєнної доктрини, інших законодавчих та нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про

національну безпеку». Окреслені заходи політико-правового характеру дозволили сформуванню стратегічний фундамент для реформ та суттєвого зближення України з НАТО.

### Бібліографія

В Брюсселі відбулося екстренне засідання Комісії Україна-НАТО URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/news/19550-v-bryusseli-vidbulosa-ekstrenne-zasidannya-komisiji-ukrajina-nato> (дата звернення 12.09.2020).

В Брюсселі підписано Імплементаційну угоду щодо проекту Трестового фонду НАТО із знешкодження вибухонебезпечних предметів та протидії СВП. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/12/14/v-bryusseli-pidpysano-implementatsijnu-ugodu-shhodo-proektu-trastovogo-fondu-nato-iz-zneshkodzhennya-vyubhonebezpechnyh-predmetiv-ta-protydiyi-svp/> (дата звернення 19.09.2020).

Взаємовідносини України з НАТО URL: [http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/printable\\_article?art\\_id=40169](http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/printable_article?art_id=40169) (дата звернення 21.09.2020).

Військова євроінтеграція: як Україна виконує свої безпекові зобов'язання за угодою з ЄС. URL: <https://cacds.org.ua/?p=6277> (дата звернення 22.09.2020).

Декларація Уельського саміту видана главами держав та урядів, які брали участь у засіданні Північноатлантичної ради в Уельсі. URL: [https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official\\_texts\\_112964.htm?selectedLocale=uk](https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=uk) (дата звернення 22.09.2020).

Для ширшого визнання нашої зброї у світі її необхідно випробовувати за стандартами НАТО. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/02/01/dlya-shyrshogo-vuznannya-nashoyi-zbroyi-u-svitiyi-neobhidno-vyprobuvaty-za-standartamy-nato/> (дата звернення 17.07.2020).

Етапи розвитку Комісії Україна-НАТО. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-ato/komisiya-ukrayina-nato/etapi-rozvitku-komisiyi-ukrayina-nato> (дата звернення 22.09.2020).

Збройні сили України: курсом до НАТО. Розповідає головнокомандувач Збройних Сил України, генерал армії Віктор Муженко. URL: <https://hi-tech.ua/article/zbroyni-sili-ukrayini-kursom-do-nato/> (дата звернення 22.09.2020).

Міжнародне співробітництво. Біла книга 2012. Збройні сили України. Київ, 2013. С. 49.

На саміті НАТО Москву критикують за дестабілізацію ситуації в Україні. URL: [https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/09/140904\\_nato\\_summit\\_poroshenko\\_sx](https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/09/140904_nato_summit_poroshenko_sx) (дата звернення 22.09.2020).

НАТО і Україна підписали Дорожню карту військово-технічного співробітництва. URL: [https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news\\_125994.htm](https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_125994.htm) (дата звернення 22.09.2020).

НАТО підтвердило прагнення України до членства в Альянсі. URL: <https://tyzhden.ua/News/216661> (дата звернення 22.09.2020).

«Незалежна демократична Україна – ключ до євроатлантичної безпеки» – Голова Військового комітету НАТО генерал Петр Павел. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/03/20/nezalezna-demokratychna-ukrayina-klyuch-do-yevroatlantychnoyi-bezpeky-golova-vijskovogo-komitetu-nato-general-petr-pavel/> (дата звернення 22.09.2020).

Особливе партнерство України з НАТО. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/internationalorganizations/nato> (дата звернення 22.09.2020).

Партнерство з НАТО. Біла книга 2013. Збройні сили України. Київ, 2014. С. 56.

Поляков Л. Співпраця Україна – НАТО: про що йде мова? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planeti/spivprasya-ukrayina-nato-pro-shcho-yde-mova> (дата звернення 22.09.2020).

Президент підписав Закон про відмову від позаблокового статусу України. URL: <http://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-providmovu-vid-pozablokovogo-statu-34460> (дата звернення 22.09.2020).

Президент підписав Указ «Про річні національні програми під егідою Комісії Україна – НАТО». URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/10/02/prezydent-pidpysav-ukaz-pro-richni-natsionalni-programy-pid-egidoyu-komisiji-ukrayina-nato/> (дата звернення 22.09.2020).

Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році: Рішення Ради Національної безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-10#Text> (дата звернення 22.09.2020).

Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1245/2010#Text> (дата звернення 29.09.2020).

«Практична співпраця України з НАТО поглиблюється в різних сферах», – зустріч Президента України та Генсека Альянсу. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/12/13/praktychna-spiivpratsya-ukrayiny-z-nato-poglyblyuyetsya-v-riznyh-sferah-zustrich-prezydenta-ukrayiny-ta-genseka-alyansu/> (дата звернення 22.09.2020).

Рішення РНБО від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України». Уведено Указом Президента України від 6.06. 2016 року № 240/2016 «Про рішення Ради Національної Безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України». URL: [www.rnbo.gov.ua/documents/424.html](http://www.rnbo.gov.ua/documents/424.html) (дата звернення 22.09.2020).

Співпраця з НАТО. Біла книга 2018. Збройні сили України. Київ, 2019. С. 140.

Співробітництво з ЄС. Біла книга 2014. Збройні сили України. Київ, 2015. С. 62.

Співробітництво з НАТО. Біла книга 2015. Збройні сили України. Київ, 2016. С. 75.

Співробітництво з НАТО. Біла книга 2015. Збройні сили України. Київ, 2016. С. 77.

Співробітництво з НАТО. Біла книга 2016. Збройні сили України. Київ, 2017. С. 88.

Співробітництво з НАТО. Біла книга 2017. Збройні сили України. Київ, 2018. С. 128.

Співробітництво у сфері реформування сектору безпеки. URL: <https://khryst-rda.gov.ua/spivrobotnictvo-u-sferi-reformuvannya-sektoru-bezpeki-12-10-04-27-02-2019/> (дата звернення 22.09.2020).

«Технічну сумісність зі стандартами НАТО нових українських кораблів враховано ще на етапах їх проектування». URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/02/03/tehnichnu-sumisnist-zi-standartamy-nato-novyh-ukrayinskyh-korabliv-vrahovano-shhe-na-etapah-yih-proektuvannya/> (дата звернення 22.09.2020).

Україна виконує завдання по адаптації законодавства і ЗСУ до стандартів НАТО, – Парубій. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/10/19/ukrayina-vykonuye-zavdannya-po-adaptatsiyi-zakonodavstva-i-zsu-do-standartiv-nato-parubij/> (дата звернення 22.09.2020).

Україна і НАТО: саміт слабких надій і обмежених можливостей. URL: <https://www.dw.com/uk> (дата звернення 22.09.2020).

Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_002#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text) (дата звернення 22.09.2020).

## References

Deklaratsiia Uelskoho samitu vydana hlavamy derzhav ta uriadiv, yaki braly uchast u zasidanni Pivnichnoatlantychnoi rady v Uelsi [Declaration of the Wales Summit issued by the Heads of State and Government attending the North Atlantic Council meeting in Wales]. URL: [https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official\\_texts\\_112964.htm?selectedLocale=uk](https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=uk) [in Ukrainian].

Dlia shyrshoho vyznannia nashoi zbroi u sviti yii neobkhidno vyprovovuvaty za standartamy NATO [In order for our weapons to be widely recognized in the world, they must be tested according to NATO standards]. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/02/01/dlya-shyrshogo-vyznannya-nashoyi-zbroyi-u-sviti-yiyi-neobkhidno-vyprovovuvaty-za-standartamy-nato/> [in Ukrainian].

Etapy rozvytku Komisii Ukraina-NATO [Stages of development of the NATO-Ukraine Commission]. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-ato/komisiya-ukrayina-nato/etapi-rozvitku-komisiyi-ukrayina-nato> [in Ukrainian].

Khartiia pro osoblyve partnerstvo mizh Ukrainoiu ta NATO [Charter on a Distinctive Partnership between Ukraine and NATO]. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_002#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text) [in Ukrainian].

Mizhnarodne spivrobotnytstvo [international cooperation]. Bila knyha 2012. Zbroini syly Ukrainy. Kyiv, 2013. S. 49 [in Ukrainian].

Na samiti NATO Moskvu krytykuiut za destabilizatsiiu sytuatsii v Ukraini [At the NATO summit, Moscow was criticized for destabilizing the situation in Ukraine]. URL: [https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/09/140904\\_nato\\_summit\\_poroshenko\\_sx](https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/09/140904_nato_summit_poroshenko_sx) [in Ukrainian].



NATO i Ukraina pidpysaly Dorozhniu kartu viiskovo-tekhnichnoho spivrobotnytstva [NATO and Ukraine have signed a Roadmap for military-technical cooperation]. URL: [https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news\\_125994.htm](https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_125994.htm) [in Ukrainian].

NATO pidtverdylo prahnennia Ukrainy do chlenstva v Aliansi [NATO has reaffirmed Ukraine's aspirations for membership in the Alliance]. URL: <https://tyzhden.ua/News/216661> [in Ukrainian].

«Nezalezhna demokratychna Ukraina – kliuch do yevroatlantychnoi bezpeky» – Holova Viiskovoho komitetu NATO heneral Petr Pavel [Independent Democratic Ukraine - the key to Euro-Atlantic security - Chairman of the NATO Military Committee General Peter Pavel]. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/03/20/nezalezhna-demokratychna-ukrayina-klyuch-do-yevroatlantychnoyi-bezpeky-golova-vijskovogo-komitetu-nato-general-petr-pavel/> [in Ukrainian].

Osoblyve partnerstvo Ukrainy z NATO [Ukraine's special partnership with NATO]. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/internationalorganizations/nato>.

Partnerstvo z NATO [Partnership with NATO]. Bila knyha 2013. Zbroini syly Ukrainy. Kyiv, 2014. S. 56 [in Ukrainian].

Poliakov L. Spivpratsia Ukraina – NATO: pro shcho yde mova? [Polyakov L. Ukraine-NATO cooperation: what we are talking about]. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planeti/spivpracya-ukrayina-nato-pro-shcho-yde-mova> [in Ukrainian].

Prezydent pidpysav Ukaz «Pro richni natsionalni prohramy pid ehidoiu Komisii Ukraina – NATO» [President signs Decree «On annual national programs under the auspices of the NATO-Ukraine Commission»]. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/10/02/prezydent-pidpysav-ukaz-pro-richni-natsionalni-programy-pid-egidoyu-komisiyi-ukrayina-nato/> [in Ukrainian].

Prezydent pidpysav Zakon pro vidmovu vid pozablokovoho statusu Ukrainy [The President signed a law renouncing Ukraine's non-aligned status]. URL: <http://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-providmovu-vid-pozablokovogo-statu-34460> [in Ukrainian].

Pro vyklyky ta zahrozy natsionalni bezpetsi Ukrainy u 2011 rotsi: Rishennia Rady Natsionalnoi bezpeky Ukrainy [On challenges and threats to the national security of Ukraine in 2011: Decision of the National Security Council of Ukraine.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-10#Text> [in Ukrainian].

Pro zakhody shchodo pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti oboronno-promyslovoho kompleksu Ukrainy: Ukaz Prezydenta Ukrainy [On measures to increase the efficiency of the defense-industrial complex of Ukraine: Decree of the President of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1245/2010#Text> [in Ukrainian].

«Praktychna spivpratsia Ukrainy z NATO pohlybliuetsia v riznykh sferakh», – zustrich Prezydenta Ukrainy ta Henseka Aliansu [Practical cooperation between Ukraine and NATO is deepening in various spheres ", - meeting of the President of Ukraine and the Secretary General of the Alliance]. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/12/13/praktychna-spivpratsya-ukrayiny-z-nato-poglyblyuyetsya-v-riznyh-sferah-zustrich-prezydenta-ukrayiny-ta-genseka-alyansu/> [in Ukrainian].

Rishennia RNBO vid 20 travnia 2016 roku «Pro Stratehichniy oboronnyi biuletyn Ukrainy». Uvedeno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 6.06. 2016 roku № 240/2016 « Pro rishennia Rady Natsionalnoi Bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 travnia 2016 roku «Pro Stratehichniy oboronnyi biuletyn Ukrainy» [Decision of the National Security and Defense Council of May 20, 2016 «On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine». Introduced by the Decree of the President of Ukraine from 6.06. 2016 № 240/2016 «On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of May 20, 2016» On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine»]. URL: [www.rnbo.gov.ua/documents/424.html](http://www.rnbo.gov.ua/documents/424.html).

Spivpratsia z NATO [Cooperation with NATO]. Bila knyha 2018. Zbroini syly Ukrainy. Kyiv, 2019. S. 140 [in Ukrainian].

Spivrobotnytstvo u sferi reformuvannia sektoru bezpeky [Cooperation in the field of security sector reform]. URL: <https://khryst-rda.gov.ua/spivrobotnytstvo-u-sferi-reformuvannya-sektoru-bezpeki-12-10-04-27-02-2019/> [in Ukrainian].

Spivrobotnytstvo z NATO [Cooperation with NATO]. Bila knyha 2015. Zbroini syly Ukrainy. Kyiv, 2016. S. 75 [in Ukrainian].

Spivrobotnytstvo z NATO [Cooperation with NATO]. Bila knyha 2015. Zbroini syly Ukrainy. Kyiv, 2016. S. 77 [in Ukrainian].

Spivrobotnytstvo z NATO[Cooperation with NATO]. Bila knyha 2016. Zbroini syly Ukrainy. Kyiv, 2017. S. 88 [in Ukrainian].

Spivrobotnytstvo z NATO[Cooperation with NATO]. Bila knyha 2017. Zbroini syly Ukrainy. Kyiv, 2018. S. 128 [in Ukrainian].

Spivrobotnytstvo z YeS [Cooperation with the EU]. Bila knyha 2014. Zbroini syly Ukrainy. Kyiv, 2015. S. 62 [in Ukrainian].

«Tekhnichnu sumisnist zi standartamy NATO novykh ukrainskykh korabliv vrakhovano shche na etapakh yikh proektuvannia» [Technical compatibility with NATO standards for new Ukrainian ships has been taken into account at the design stages]. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/02/03/tehnichnu-sumisnist-zi-standartamy-nato-novykh-ukrayinskykh-korabliv-vrahovano-shche-na-etapakh-yikh-proektuvannia/> [in Ukrainian].

Ukraina i NATO: samit slabkykh nadii i obmezhenykh mozhlyvostei [Ukraine and NATO: Summit of Weak Hopes and Disabilities.]. URL: <https://www.dw.com/uk> [in Ukrainian].

Ukraina vykonuie zavdannia po adaptatsii zakonodavstva i ZSU do standartiv NATO, – Parubii [Ukraine fulfills the task of adapting legislation and the Armed Forces to NATO standards, - Parubiy.]. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/10/19/ukrayina-vykonuye-zavdannia-po-adaptatsiyi-zakonodavstva-i-zsu-do-standartiv-nato-parubij/> [in Ukrainian].

V Briusseli pidpysano Implementatsiinu uhodu shchodo proektu Trastovoho fondu NATO iz zneshkodzhennia vybukhonebezpechnykh predmetiv ta protydii SVP[Implementation Agreement on NATO Explosives Disposal and Countermeasures]. URL: <http://www.na.mil.gov.ua/index.php/2018/12/14/v-bryusseli-pidpysano-implementatsijnu-ugodu-shchodo-proektu-trastovogo-fondu-nato-iz-zneshkodzhennia-vybuhonebezpechnykh-predmetiv-ta-protydiyi-svp/> [in Ukrainian].

V Briusseli vidbulosia ekstrenne zasidannia Komisii Ukraina-NATO[An emergency meeting of the NATO-Ukraine Commission took place in Brussels]. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/news/19550-v-bryusseli-vidbulosya-jekstrenne-zasidannya-komisiji-ukrajina-nato> [in Ukrainian].

Viiskova yevrointehratsiia: yak Ukraina vykonuie svoi bezpekovi zoboviazannia za uhodoiu z YeS[Military European integration: how Ukraine is fulfilling its security obligations under the agreement with the EU]. URL: <https://cacds.org.ua/?p=6277> [in Ukrainian].

Vzaiemovidnosyny Ukrainy z NATO[Ukraine's relations with NATO]. URL: [http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/printable\\_article?art\\_id=40169](http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/printable_article?art_id=40169) [in Ukrainian].

Zbroini syly Ukrainy: kursom do NATO. Rozpovidaie holovnokomanduvach Zbroinykh Syl Ukrainy, heneral armii Viktor Muzhenko[The Armed Forces of Ukraine: a course towards NATO. Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine, General of the Army Viktor Muzhenko tells]. URL: <https://hi-tech.ua/article/zbrojni-sily-ukrayini-kursom-do-nato/> [in Ukrainian].